

Haringvliet

Naar een dynamische delta

Een droom op weg naar werkelijkheid

Droomfondsproject
Haringvliet

Naar een dynamische delta...

Het Haringvliet. Je zou bijna vergeten dat dit de monding is van twee grote Europese rivieren: de Maas en de Rijn. Een delta waar het getij en de natuurlijke overgang van zoet rivierwater naar zout zeewater voor een karakteristieke natuur en soortenrijkdom zorgden. Waar trekvogels zich konden opvetten voor hun lange migratietochten, en waar trekvissen toegang hadden tot het Europese achterland.

Ooit, want de voltooiing van de Haringvlietdam in 1971 bracht hier verandering in. Het water- en deltaleven kwam tot stilstand. Trekvissen konden de rivieren niet meer bereiken en unieke planten- en diersoorten verdwenen. Het Haringvliet verloor haar betekenis als kweekkamer en monding van twee grote West-Europese rivieren.

Nieuw leven in de delta

Zes natuurorganisaties slaan de handen ineen om met het Droomfondsproject Haringvliet de delta ecologisch én economisch een impuls te geven. Met gerichte maatregelen voor natuurherstel en toerismeontwikkeling sorteren we voor op de opening van de Haringvlietsluizen in 2018. Het Haringvliet wordt weer het belangrijke internationale knooppunt voor trekvogels en -vissen. En we zorgen ervoor dat mensen de unieke natuur die ontstaat kunnen beleven. We laten Nederlanders kennismaken met de delta in al zijn natuurlijke rijkdom en grilligheid en laten zien hoe ze mede onze culturele en economische roots heeft gevormd.

De nieuwe natuur vormt bovendien een effectieve veiligheidsbuffer tegen overstromingen. Daarmee zetten we Nederland nog steviger op de wereldkaart als expert op het gebied van innovatief en duurzaam watermanagement. Door te investeren in natuur en landschap dragen we bij aan de leefbaarheid en lokale economie op de Zuid-Hollandse eilanden.

Zes deelprojecten

Vanuit zes deelprojecten zorgen we ervoor dat het Haringvliet weer een natuurparel wordt waar we trots op mogen zijn en waar de toerismesector op in kan spelen.

***Het Haringvliet,
een natuurparel om
trots op te zijn!***

2

3

NATUURONTWIKKELING

**... waar
getijdennatuur
floreert**

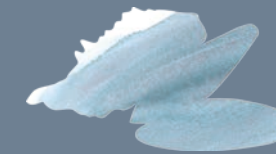
RECREATIE

**... waar natuur
en recreatie
beleving wordt**

STEUR

**... waar de steur
tussen rivier en
zee trekt**

SCHELPDIERBANKEN

**... waar schelp-
dieren een zee
van leven brengen**

VISSERIJ

**... waar economie
en ecologie in
balans zijn**

MONITORING

**... waar vogels
en vissen goed
gedijen**

Delta, bron van leven

We zoeken samenwerking met de overheid en visserij-sector om te werken aan een gezonde trekvisstand in en om het Haringvliet.

De verbinding tussen zee en rivier is cruciaal voor trekvissen zoals de steur. We werken aan de terugkeer van deze markante vis.

We richten proeflocaties in om te werken aan het herstel van schelpdierbanken, een belangrijke bron van leven voor de Noordzeenatuur.

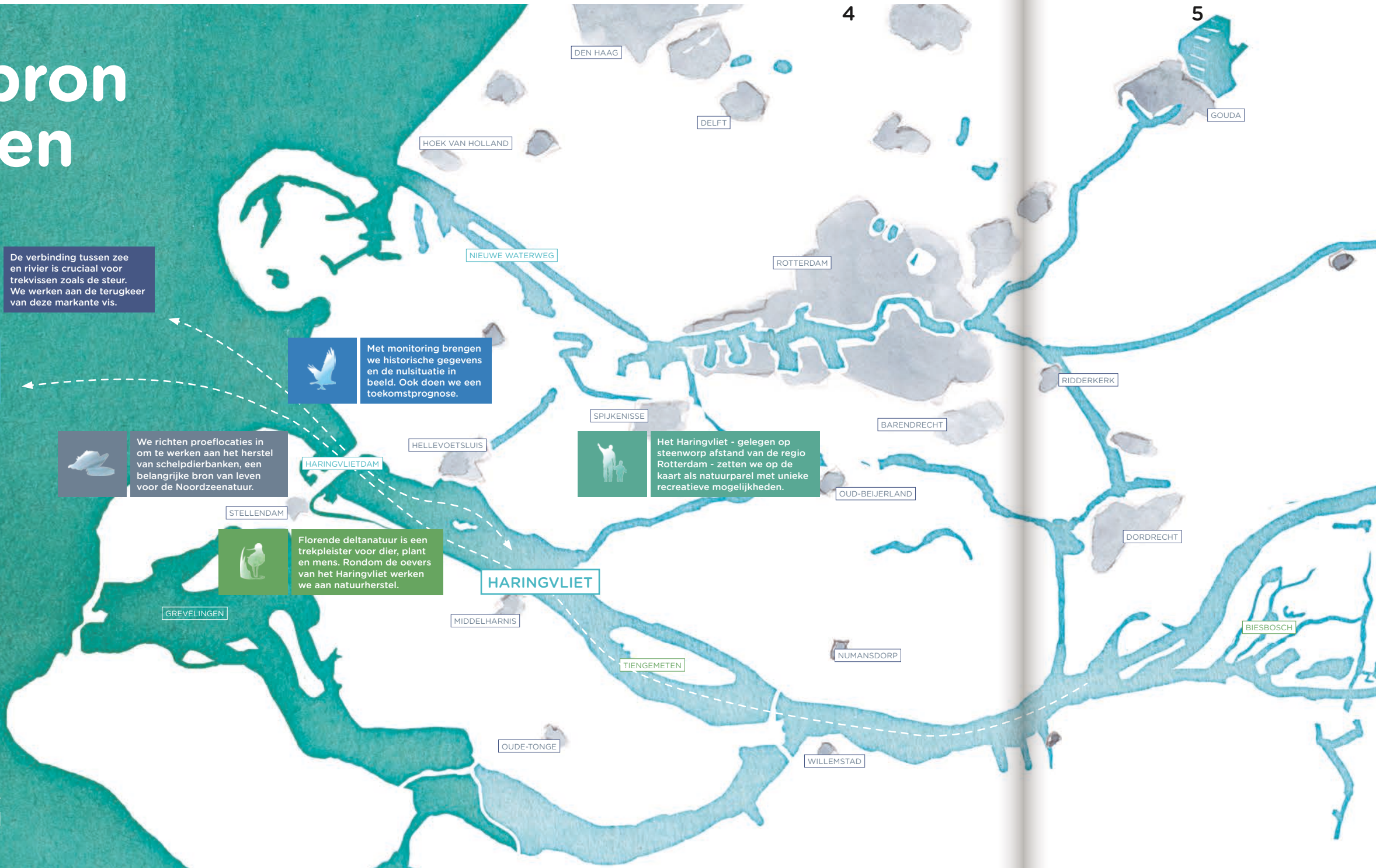
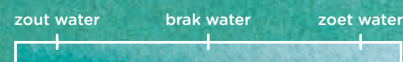
Met monitoring brengen we historische gegevens en de nulsituatie in beeld. Ook doen we een toekomstprognose.

Florende deltanatuur is een trekpleister voor dier, plant en mens. Rondom de oevers van het Haringvliet werken we aan natuurherstel.

Het Haringvliet - gelegen op steenworp afstand van de regio Rotterdam - zetten we op de kaart als natuurparel met unieke recreatieve mogelijkheden.

Delta's zijn ware biodiversiteitshotspots. Ze vormen een wereld van overgangen: van zoet naar zout, van hoog naar laag en van droog naar nat. Een wereld die volgens zijn eigen dynamiek een landschap creëert, dankzij getijdenverschillen en zandverplaatsingen.

Rijk planten- en dierenleven

In deze specifieke omstandigheden wemelt het van de planten en dieren die geheel zijn ingesteld op de dynamische wereld van slikken en schorren en brak water. Trekvissen als de zalm en zeeforel gebruiken het brakke water als tussenstop op hun migratieroute om te acclimatiseren aan zoet rivierwater of juist zout zeewater. Schelpdieren en specifieke plantensoorten zorgen onder en boven water voor een rijk waterleven. Dat trekt op zijn beurt weer vele vogels, vissen en (zee)zoogdieren als bruinvis en zeehond aan die zich uitgebreid tegoed kunnen doen aan het vruchtbare zeeleven.

Dichtbevolkt

Maar ook de mens weet sinds jaar en dag deze vruchtbare deltagronden te vinden. Het rijke waterleven, de dynamiek en de rivieren als verbindingen naar het achterland trekken landbouw, visserij en (haven)industrie. Niet voor niets behoren delta's tot de dichtstbevolkte gebieden ter wereld!

Wereldwijd staan delta's onder druk. Er verrijzen dammen en worden riviermondigen en zeearmen afgesloten. Dijken moeten de deltabewoners beschermen tegen de grillen van de zee. Met als resultaat dat het rivierleven ernstig wordt gehinderd, de rivier en de zee niet meer met elkaar verbonden zijn en de leefomgeving ontregeld raakt. De dynamiek in de delta verdwijnt. En daarmee haar karakteristieke biodiversiteit.

Het Kierbesluit

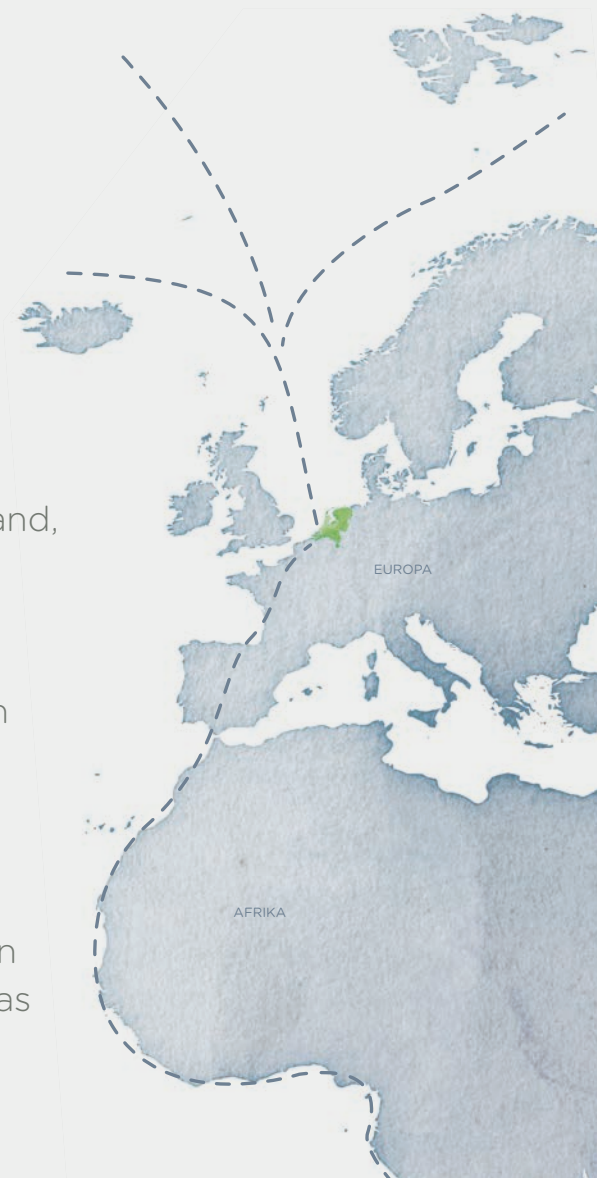
Vanaf 2018 gaan de Haringvlietsluizen op een kier. Vissen kunnen weer tussen rivier en zee trekken en er komt een geleidelijke overgang tussen zoet en zout water in het Haringvliet. In 2000 nam de regering het zogenaamde Besluit Beheer Haringvlietsluizen ("Kierbesluit"). Dit besluit is ingegeven door de internationale verantwoordelijkheid om de delta en de rivier weer toegankelijk te maken voor ernstig bedreigde trekvissen. Om de zoetwatervoorziening niet in gevaar te brengen, is afgesproken dat het zoute water niet verder mag komen dan de denkbeeldige lijn Spuimonding – Middelharnis.

Nederland deltaland

Nederland deltaland heeft de strijd tegen het water in het verleden beslecht met het bouwen van dijken en terpen. Met als hoogtepunt de Deltawerken die voorgoed moesten afrekenen met het overstromingsgevaar. De voltooiing van de Haringvlietdam in 1971 heeft er echter ook toe geleid dat het rijke waterleven in het Haringvliet tot stilstand is gebracht. In 2018 komt daar verandering in en gaan de Haringvlietsluizen op een kier (zie kader).

Internationaal knooppunt

Nederland is eigenlijk één grote delta. Het Haringvliet is daarin een cruciale schakel. In het Haringvliet monden de grote Europese rivieren Rijn en Maas uit in de Noordzee. Ze verbinden het West-Europese achterland Nederland, België, Duitsland, Zwitserland en Frankrijk met de zee. Als voortuin van de internationale Rotterdamse haven is het onderdeel van één van de dichtstbevolkte en bedrijvigste stukjes Nederland. Maar het is bovenal een belangrijke rust- en foerageerplek voor trekvogels, een broedplaats voor kustvogels en een cruciale toegang tot de Rijn en Maas voor trekvissen. Een internationaal knooppunt voor mens en dier!

(Trek-)Vogels

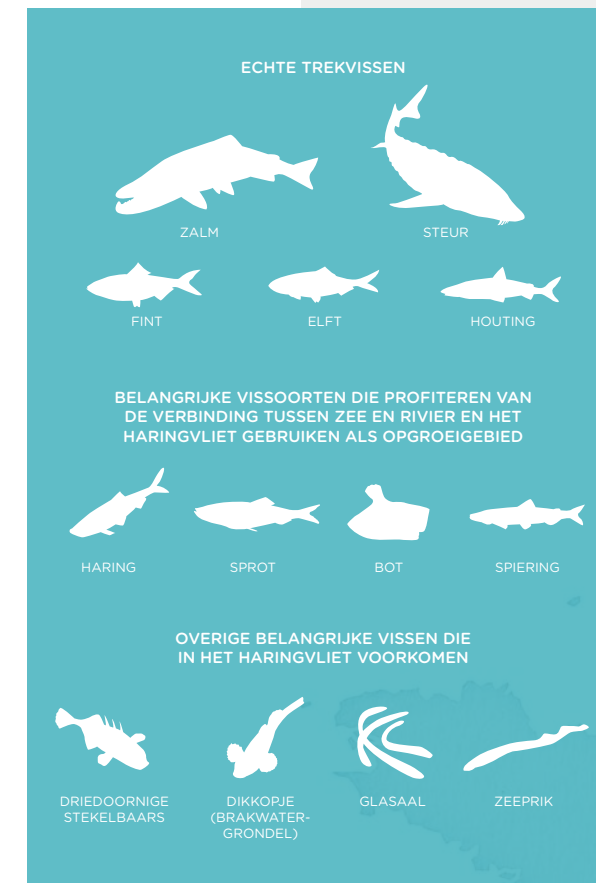
Miljoenen trekvogels vliegen jaarlijks van noord naar zuid en omgekeerd. Zij gebruiken het Haringvliet als belangrijke tussenstop. De deltanatuur is essentieel om voldoende voedsel te vinden en aan te sterken voor de lange tocht van de noordelijke toendra's naar Zuid-Europa en Afrika en vice versa. 's Zomers broeden bijzondere kustvogels in het Haringvliet. In de winter biedt het Haringvliet een veilige plek om te overwinteren.

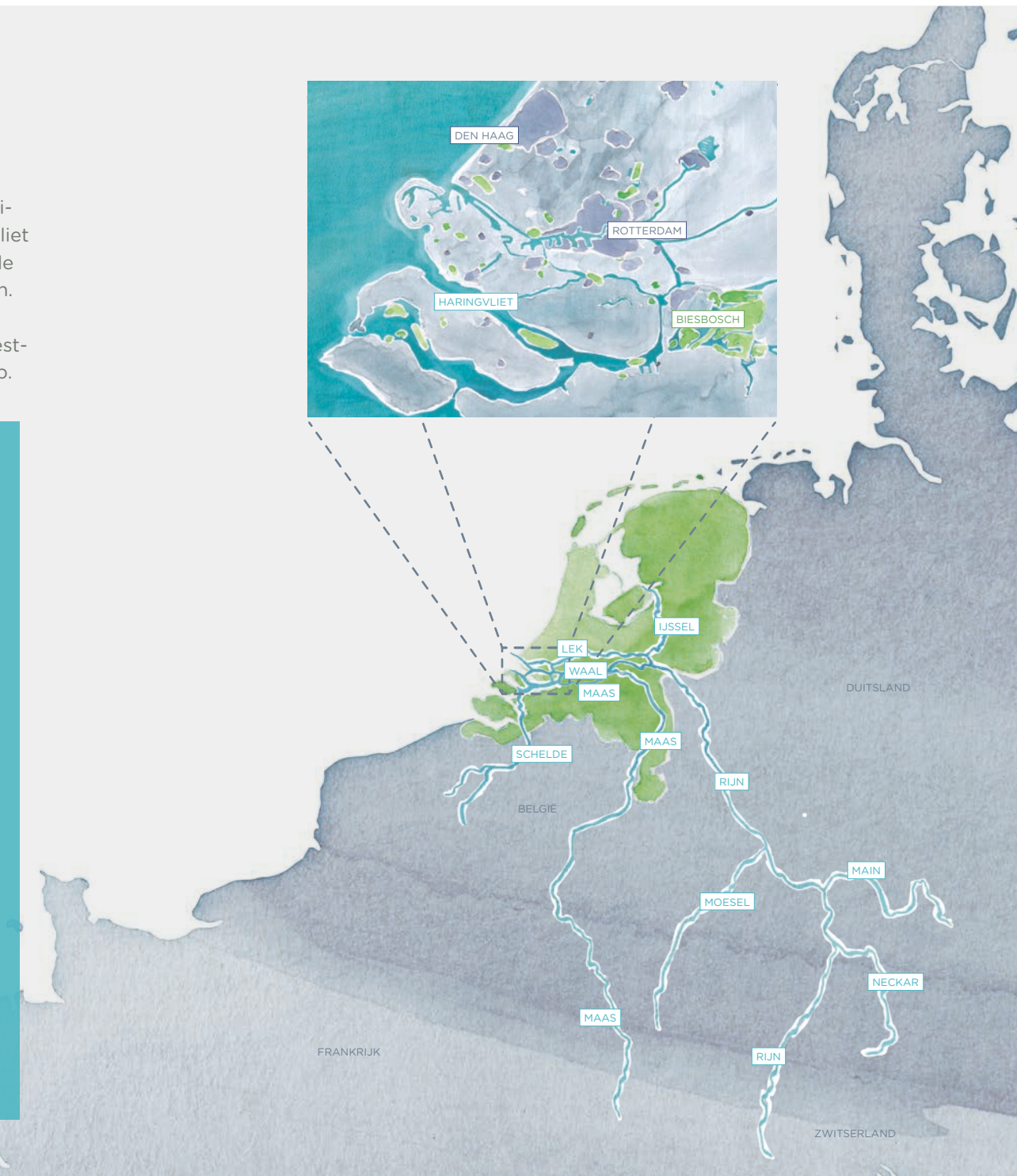
6

(Trek-)Vissen

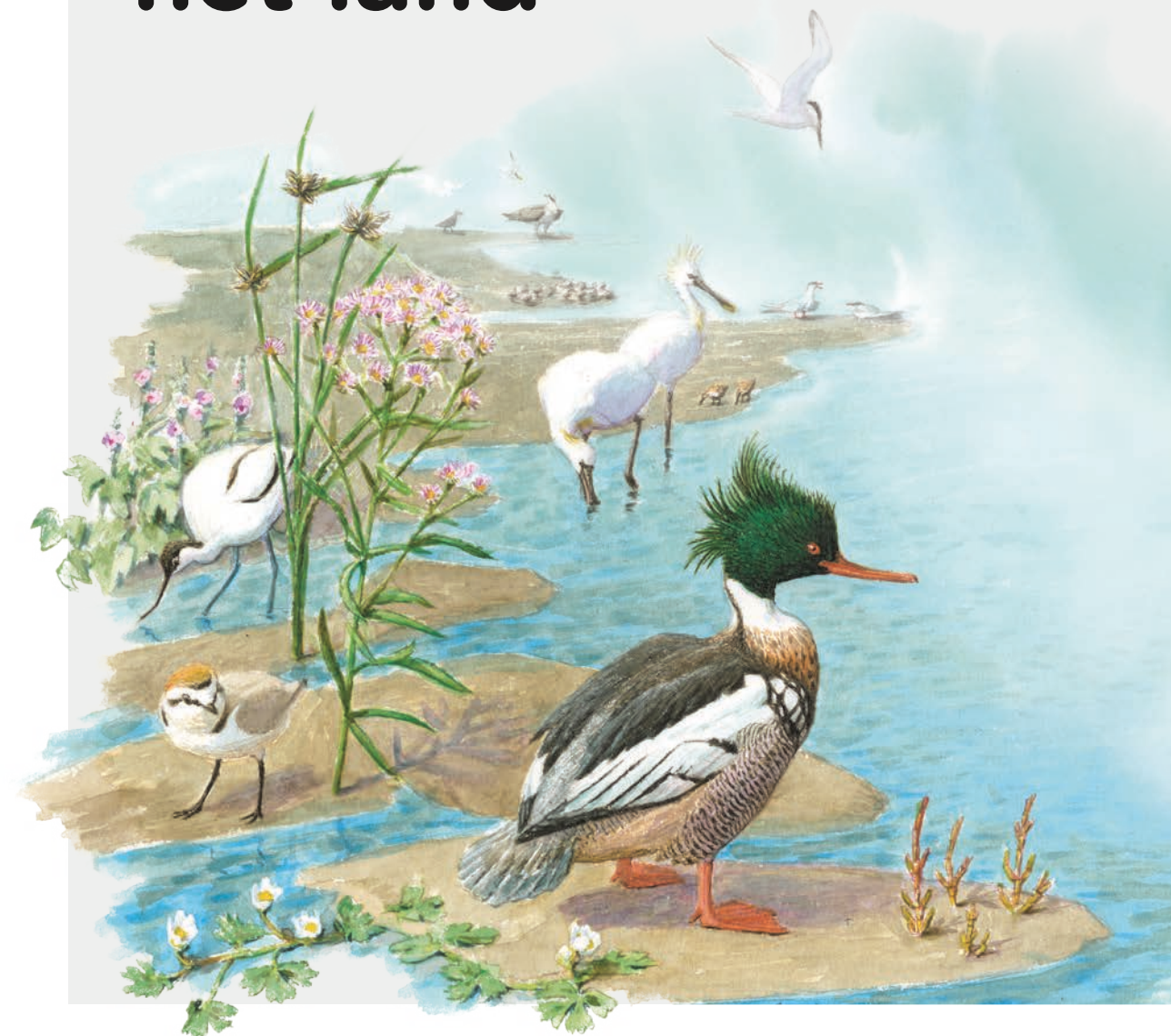
Waar de vogels van noord naar zuid en omgekeerd vliegen, zwemmen onder hen de vissen oost- en westwaarts. Wanneer de Haringvlietssluisen in 2018 op een kier gaan, vormt het Haringvliet weer de cruciale toegangspoort tot de Rijn en de Maas voor vissen die tussen rivier en zee trekken. In het Haringvliet kunnen ze in het brakke water acclimatiseren voordat ze hun reis vervolgen westwaarts richting de zee of oostwaarts de rivier op.

7

Waar we aan werken op het land

Natuurontwikkeling

Verbetering van de natuurkwaliteit in en om het Haringvliet is de centrale schakel in dit deelproject. Een gezonde deltanatuur is een trekpleister voor dieren (trekvogels en -vissen) en mensen (recreanten). Daarom maken we stap voor stap de oevers gereed voor terugkeer van de deltanatuur als de sluizen van de Haringvlietdam in 2018 op een kier gaan. We creëren groene zomen met natuurlijke oevers waar dier- en plantensoorten die in een delta thuishoren goed gedijen en mensen van de unieke getijdennatuur kunnen genieten. Dat doen we door bestaande natuurgebieden te verbeteren, gronden aan te kopen en nieuwe natuur te ontwikkelen. De verbeterde en nieuwe natuur dient als paai-, broed en opgroeigebied voor trekvis en -vogels.

Recreatie

Natuur om trots op te zijn, dat wordt de nieuwe deltanatuur in en om het Haringvliet! We zorgen ervoor dat bezoekers uit binnen- en buitenland deze nieuwe natuur met zijn ongekende planten- en dierenrijkdom kunnen ervaren, dankzij vaarverbindingen, fiets-, wandel- en struinroutes en bijzondere uitkijkpunten. We doen dat in samenwerking met (lokale) ondernemers, in aansluiting op bestaande plannen, en we stimuleren initiatieven voor nieuwe toeristische trekpleisters en horecamogelijkheden. Daarmee wordt deze voortuin van de regio Rotterdam een gebied met (inter)nationale toeristische allure en biedt het kansen voor een economische impuls voor de Zuid-Hollandse eilanden.

8

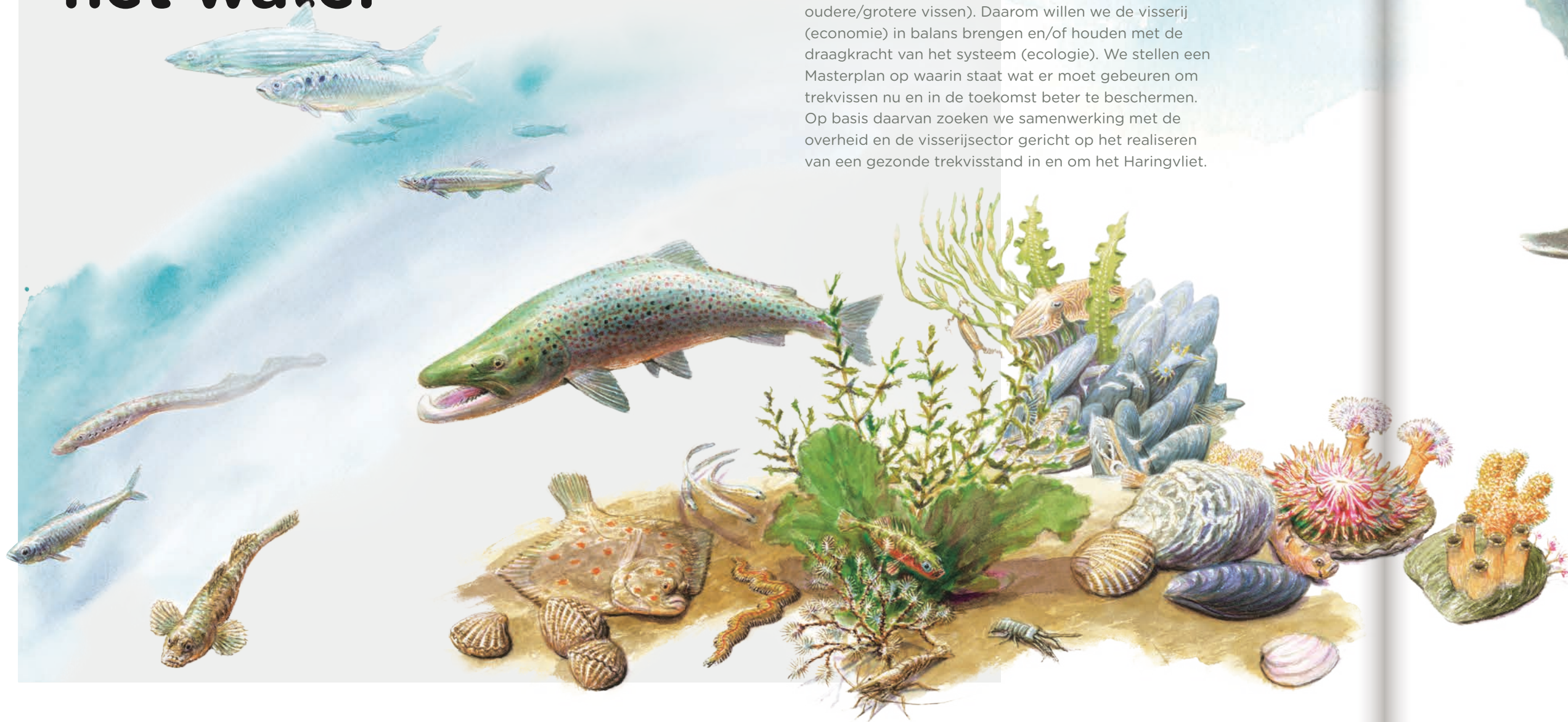
9

Monitoring

Met het deelproject Monitoring volgen we de duurzame ontwikkeling van de vis- en vogelstand in het Haringvlietgebied. Met monitoring zorgen we voor een nulmeting, meten we het effect van onze ingrepen en kunnen we de natuurwinst voor het gebied voorspellen als de Haringvlietssluisen in 2018 open gaan. De trekvis en vogels zijn de iconen van het project en vormen een goede graadmeter voor de kwaliteit van de natuur. Dit werk doen we in nauwe samenwerking met de Nederlandse overheid, diverse wetenschappers en we betrekken honderden sportvisser en vogelliefhebbers bij ons werk. Zij zijn de ogen en oren van het gebied én belangrijke ambassadeurs.

Waar we aan werken in het water

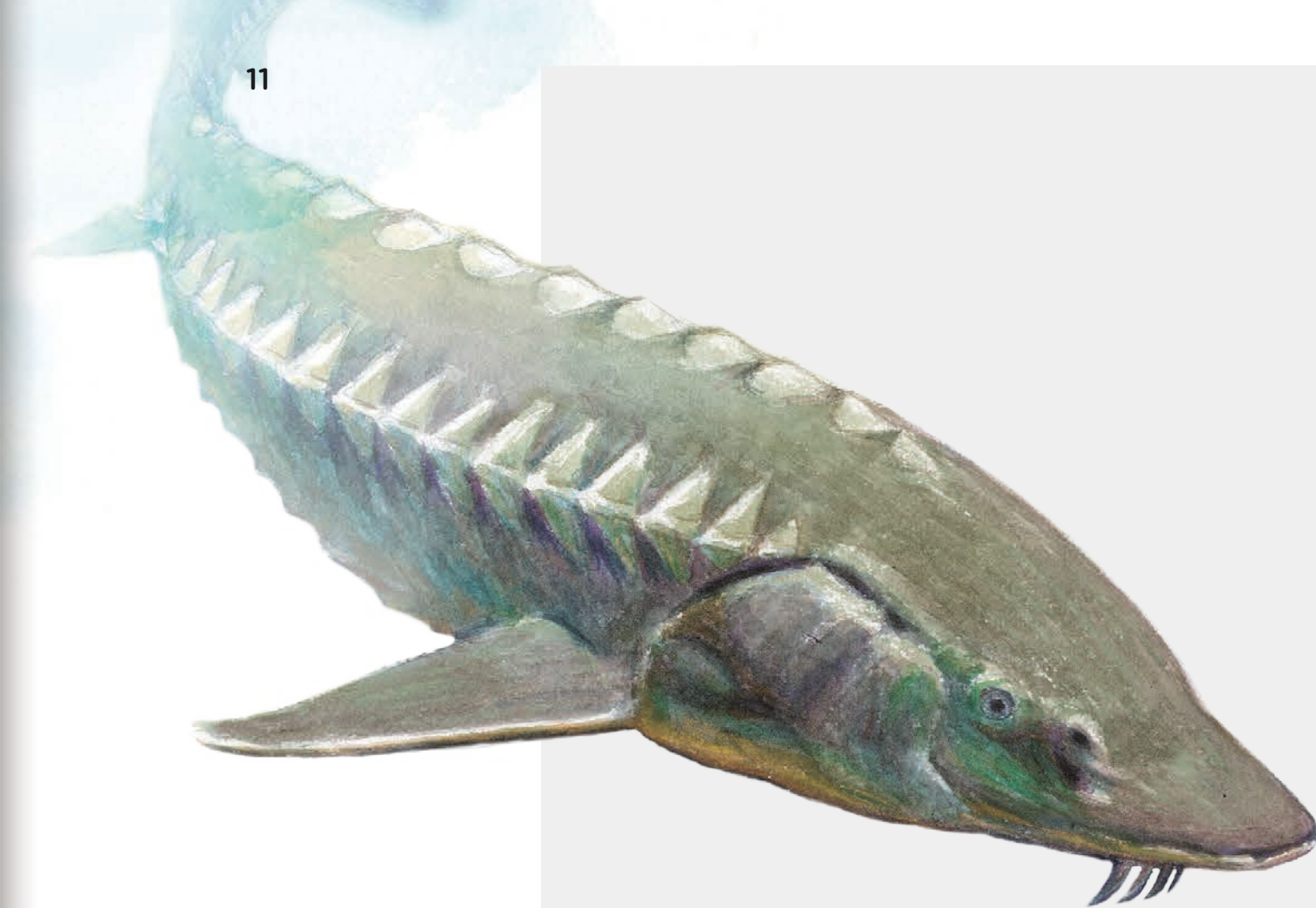

Visserij

Niet alleen de steur, ook andere trekvisen, zoals zalm, paling en zeeforel kunnen profiteren van de opening van de Haringvlietsluizen in 2018. Om die kansen ten volle te benutten, werken we aan herstel van de trekvisstand in en om het Haringvliet (meer diversiteit in soorten en de aanwezigheid van meer oudere/grotere visen). Daarom willen we de visserij (economie) in balans brengen en/of houden met de draagkracht van het systeem (ecologie). We stellen een Masterplan op waarin staat wat er moet gebeuren om trekvisen nu en in de toekomst beter te beschermen. Op basis daarvan zoeken we samenwerking met de overheid en de visserijsector gericht op het realiseren van een gezonde trekvisstand in en om het Haringvliet.

10

11

Steur

De Europese Atlantische steur moet weer een vaste bewoner van de Rijn en de Nederlandse rivierdelta worden. Deze iconische vis legde het in de vorige eeuw af tegen vervuiling, overbevissing, riviercorrecties, stuwen en sluizen. Het op een kier gaan van de Haringvlietsluizen is een goede stap, maar voor de terugkeer van de steur is meer nodig. Er is een nieuwe generatie steuren nodig met de Rijn als geboortegrond. Daarom zetten we een Rijn-opkweekcentrum op voor onderzoek, kweek en uitzet van jonge steuren. Met gezenderde jonge steuren brengen we eventuele knelpunten in de rivier en aanvullende maatregelen in kaart. We werken aan draagvlak voor herintroductie bij de belangrijkste belanghebbenden en delen het belang en succes ervan met professionals en publiek.

Schelpdierbanken

Bij een gezonde delta horen schelpdierbanken. Het zijn de biodiversiteitshotspots van het waterleven. Ze zijn in de vorige eeuw vrijwel geheel uit onze delta verdwenen, terwijl ze een belangrijke rol vervullen in de Noordzeenatuur. Schelpdierbanken bieden een rustgebied en kraamkamer voor veel waterdieren. Schelpdieren filteren het water en vormen bovendien voedsel voor veel soorten vissen en vogels. De ervaring leert

echter dat schelpdierbanken niet uit zichzelf terugkeren en een zetje nodig hebben. Wij onderzoeken welke ondergrond er nodig is om een schelpdierbank te kunnen vormen, welke locaties gunstig zijn en hoe we overleving, groei en voortplanting kunnen bevorderen. Daarvoor leggen we in de Voordelta proefvelden met platte oesters en mossels aan. Daar monitoren we of de schelpdieren in leven blijven, groeien en zich voortplanten.

Wat we doen

Van werkzaamheden gericht op natuurherstel en de aanleg van recreatieve voorzieningen, tot het uitzetten van gezenderde steuren en het inrichten van proeflocaties voor herstel van schelpdierbanken. Met een ambitieus pakket aan maatregelen sorteren wij voor op het moment dat de Haringvlietsluizen op een kier gaan. Onze ambitie: ruim baan voor de dynamiek van deltanatuur, trekvisseren en -vogels waar mensen van kunnen genieten! En daar kunt u ook aan bijdragen. Zie www.haringvliet.nu voor meer informatie.

	2016	2017	2018
 Natuurontwikkeling	Aankoop ruim 70 hectare landbouwgrond waar nieuwe, toegankelijke natuur ontwikkeld wordt	Start herstel getijdennatuur Meneerse Plaat, Stads- en Hoge Gors	Start herstel getijdennatuur Korendijkse Slikken
 Recreatie	Pilot waterverbinding van en naar het Haringvliet Aanleg steiger natuureiland Tiengemeten	Organisatie Dag van het Haringvliet Aanleg recreatieve voorzieningen Stads- en Hoge Gors	Aanleg recreatieve voorzieningen Meneerse Plaat en Korendijkse Slikken Inrichten speelnatuur en publieksplekken
 Steur	Uitzetten gezenderde steuren	Monitoren uitgezette, jonge steuren	Uitzetten gezenderde steuren Inrichten publieksplek over de steur in Blijdorp
 Schelpdierbanken	Inrichten eerste twee proeflocaties met platte oesters en mosselen	Monitoren hoe de uitgezette schelpdieren zich ontwikkelen	Inrichten nieuwe proeflocaties op basis van ervaringen in 2016
 Visserij	Opstellen Masterplan: wat is er nodig voor een gezonde trekvisstand?	Pilot starten gericht op ander vistuig of alternatieve inkomstenbron vissers Ontwikkelen migratiekalender en factsheets van 14 trekvissoorten	Met overheid en de visserijsector in gesprek, bijvoorbeeld voor visserijvrije zone
 Monitoring	Verzamelen historische data visstand Haringvliet (voor 1970)	Nulmeting vogel en visstand in en om het Haringvliet	Toekomstprognose vogels en vissen (voor na 2018)

Indicatieve planning die gedurende de looptijd van het project kan wijzigen op basis van nieuwe inzichten.

Wie we zijn

ARK Natuurontwikkeling, Natuurmonumenten, Sportvisserij Nederland, Staatsbosbeheer, Vogelbescherming Nederland en het Wereld Natuur Fonds zijn een unieke samenwerking aangegaan om de gedroomde toekomst voor het Haringvliet te realiseren. Ieder werkt vanuit zijn eigen expertise, betrokkenheid en netwerk aan de zes deelprojecten. Samen vertellen we het verhaal van het Haringvliet, gesteund door de Nationale Postcode Loterij en inmiddels vele partners.

ARK Natuurontwikkeling

ARK verleent grenzen voor wilde natuur met als resultaat robuuste natuur-gebieden waar de natuur haar eigen gang mag gaan en mensen welkom zijn. Dat levert een grote rijkdom aan landschappen, planten en dieren op. Bovendien genereert die natuur inkomsten voor bijvoorbeeld recreatie, delfstofwinning en gezondheid. Vrij toegankelijke natuur is spannend en voorwaarde voor de betrokkenheid van mensen. Voor het Droomfondsproject Haringvliet coördineren wij de deelprojecten Schelpdierbanken en Steur.

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is een beweging van mensen met hart voor de natuur. We delen onze passie en fascinatie voor de natuur en activeren mensen om naar buiten te gaan. Samen met onze achterban van vrienden, leden, vrijwilligers en bedrijven kopen we gebieden aan en stellen die veilig voor de toekomst. In het Droomfondsproject Haringvliet coördineren wij het deelproject Natuurontwikkeling.

Sportvisserij Nederland

Sportvisserij Nederland is de landelijke organisatie voor vis én sportvisser. Wij zetten ons in voor een gezonde visstand in gezond water. Daarbij hoort ook een duurzaam watergebruik. We bevorderen de sportvisserijmogelijkheden en zetten onze kennis en expertise in voor het behoud en herstel van de visstand. Binnen het Droomfondsproject Haringvliet staan wij aan het roer van het deelproject Monitoring.

Staatsbosbeheer

Natuur waarmee je je verbonden voelt. Daar maakt Staatsbosbeheer zich sterk voor. Wij zetten ons in voor een Nederland waar we natuur en landschap koesteren, maar waar ook plaats is voor beleven en benutten. Als een van de terreinbeheerders in het Haringvliet zijn wij voor het Droomfondsproject Haringvliet aangehaakt bij de deelprojecten Natuurontwikkeling, Recreatie en Communicatie.

Vogelbescherming Nederland

Vogelbescherming Nederland zet zich in voor in het wild levende vogels in Nederland en daarbuiten. We zijn breed actief in de Nederlandse samenleving, van achtertuin tot Waddenzee, van landelijke overheid tot lokale werkgroepen. Onze prioriteit ligt bij het in stand houden van gezonde vogelpopulaties. Voor het Droomfondsproject Haringvliet staan wij aan het roer van het deelproject Recreatie.

Wereld Natuur Fonds

Het Wereld Natuur Fonds (WNF) streeft ernaar de prachtige rijkdom aan dieren- en plantensoorten op aarde te beschermen. We weten al meer dan 50 jaar mensen te inspireren en te mobiliseren voor het behoud en herstel van natuur wereldwijd. Samen met anderen willen we een wereld tot stand brengen waarin mens en natuur in harmonie leven. Voor het Droomfondsproject Haringvliet zijn wij coördinator van het deelproject Visserij en hosten we het secretariaat.

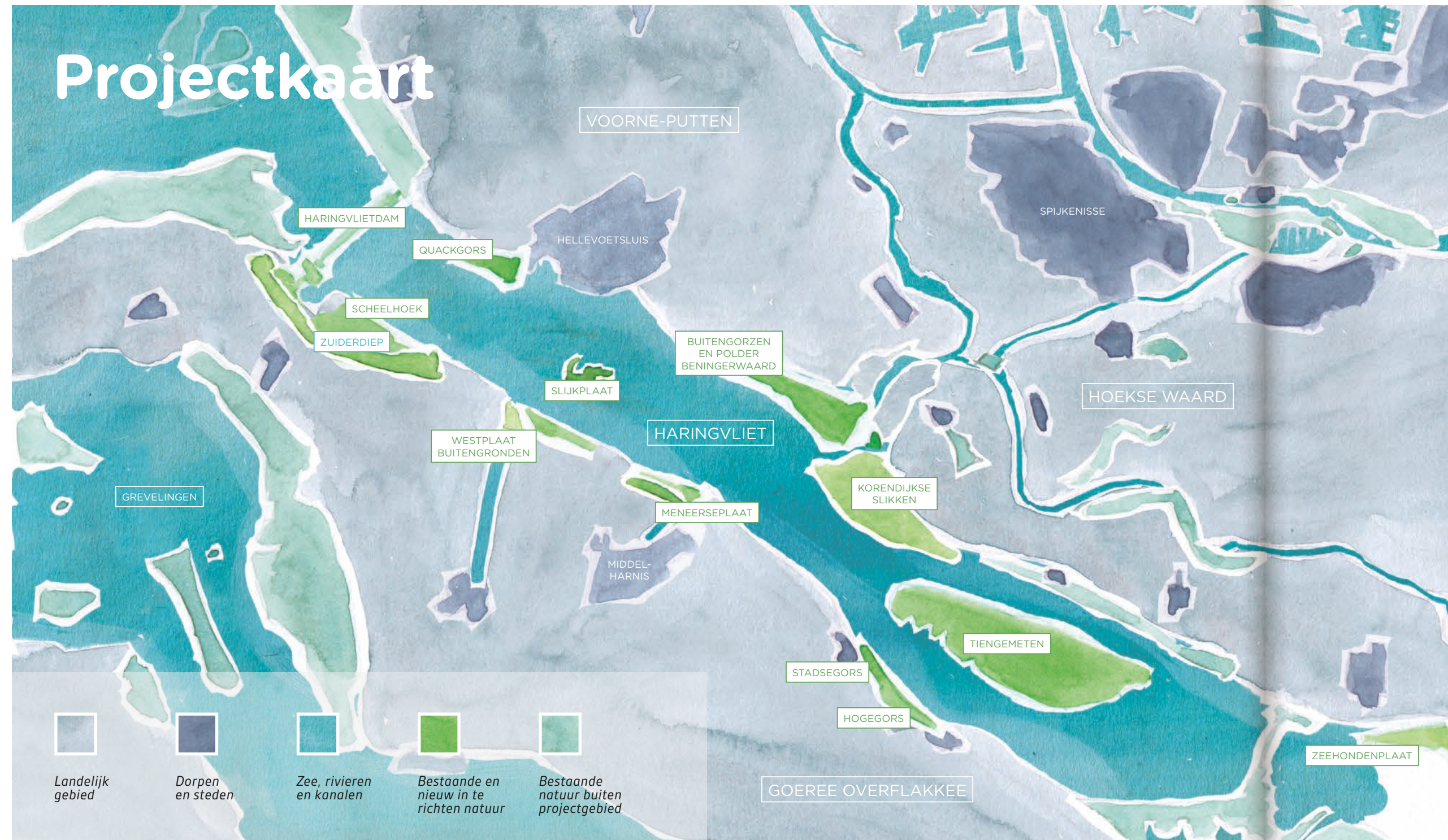
Nationale Postcode Loterij

De Nationale Postcode Loterij is in 1989 opgericht om goede doelen te steunen die werken aan een rechtvaardige en groene wereld. Sinds de oprichting van de Postcode Loterij is ruim 4,7 miljard euro aan mens en natuur gegeven. De loterij heeft het Droomfonds in het leven geroepen om nieuwe, moedige en baanbrekende initiatieven mogelijk te maken. Aan het Droomfondsproject Haringvliet heeft de loterij 13,5 miljoen euro geschonken.

Mede mogelijk gemaakt door

Projectkaart

Colofon

© 2016 Droomfondsproject
Haringvliet (eerste druk,
24 maart 2016).

De brochure 'Een Droom op weg
naar werkelijkheid' is een uitgave
van het Droomfondsproject
Haringvliet waarvan het
secretariaat gevestigd is bij het
Wereld Natuur Fonds te Zeist.

Deze brochure is gedrukt op
FSC-gecertificeerd papier. Het
keurmerk FSC staat garant
voor hout en houtproducten uit
verantwoord beheerde bossen.

EINDREDACTIE & COÖRDINATIE
Mirjam Wagteveld, WNF

TEKSTREDACTIE
Maja Neijssen, bee in tune

ONTWERP & VORMGEVING
Remco van den Top, Graphius

ILLUSTRATIES
Jeroen Helmer,
ARK Natuurontwikkeling
(pagina 8 t/m 11)

DRUKWERK
Graphic, Leusden

Meer informatie?

haringvliet.nu